

СУДРЫН ОРЧУУЛГА ДАХЬ ГАЛИГИЙН АСУУДЛЫГ ХЭЛНИЙ СУРГАЛТТАЙ ХОЛБОН АВЧ ҮЗЭХ НЬ

Т.Болдбаатар
Монгол Улсын Их Сургуулийн Ази судлалын тэнхим

СУДРЫН ОРЧУУЛГА ДАХЬ ГАЛИГИЙН АСУУДЛЫГ ХЭЛНИЙ СУРГАЛТТАЙ ХОЛБОН АВЧ ҮЗЭХ НЬ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ СУРГУУЛИЙН АЗИ СУДЛАЛЫН ТЭНХИМ
Т.БОЛДБААТАР

ГОЛ АГУУЛГА

- Монгол ба Японы нийтлэг буддын соёл
- Эх бичиг судлалд судрын судалгаа болон орчуулгын ач холбогдол
- Буддын судар дахь галигийн асуудал
- Монгол хэлээр галигласан жишээ ба анхаарах зүйл
- Япон үгийг монгол кирилл үсгээр галиглахдаа нэгдсэн журам барихын чухал болох нь
- Кирилл үсгээр тэмдэглэхэд тохиолдож буй алдаа ба түүний шалтгаан
- Кирилл үсгээр хэрхэн тэмдэглэх тухай зарим санал
- Төгсгөлд

МОНГОЛ БА ЯПОНЫ НИЙТЛЭГ БУДДЫН СОЁЛ 1

Япон, Монгол хоёр улс нь адилхан буддын шашинг улс юм.
Монгол орны нутагт буддын шашин дэлгэрсэн нь гэртээ Хүннугийн үед хурца гэж үздэг.
Японд буддын шашин албан ёсоор дэлгэрсэн нь 538 он гэж үздэг.
Монголын буддизмын онцлог бол Түвд буддизмтай ижил. Бага болон их хөлөнгийг хамтад нь багтаасан ерөнхий буддизм юм. Энэтхэгээс төвдөөр дамжин нэвтэрсэн онцлогтой.
Японы буддизм бол Зүүн Азид дэлгэрсэн их хөлөнгийг шашин болно. Энэтхэгээс Хятад, Солонгосын хойгоор дамжин нэвтэрсэн. Хятад мэдлийн шинж чанарыг ихээр агуулсан шашин.
Мэдээж олон төрлийн урсгалтай учраас ижилхэн буддизм боловч ялгаатай талууд бас олон бий.

МОНГОЛ БА ЯПОНЫ НИЙТЛЭГ БУДДЫН СОЁЛ 2

Монгол болон Японы Буддын шашинд нийтлэг зүйл олон бий.
Тэдгэрийн нэгдэл буддын шашны үг хэллэг, нэр томъёоны ижил талууд багтана.
Нэр томъёо их нэвтрэн ирсэн нь монгол хэлний хувьд бол төвд хэлнээс орчуулсан орчуулгаар нэвтрэн.
Япон хэлний хувьд бол үндсэндээ хятад үг болох юм.
Гэхдээ үг их орсвал нь аль аль нь санскрит хэлнээс орчуулсан орчуулгын нэр томъёо гол зорилго.
Монголын буддын шашны гол төв болон гадарг нь бол Гандан жийд, Гандан гүдэг үг Төвд багсалтанд хийд гэсэн үгтэй.
Мөн ийн нэртэй жийд Япон болон Хятадад байдаг. 經藏寺
Амарбагсалтанд жийд мөн хятад нэршилтэй. 泉華寺
Түүнийг бас буцаад олон жийдуудтай ч гэсэн нэр нь рүү чөлөөтэй орчуулж, ойлголцра боломжтой.
Жиншэбэл, Чойсүрэн багсалтанд жийд 法華寺 гэх зэрэгээр орчуулж болно.

МОНГОЛ БА ЯПОНЫ НИЙТЛЭГ БУДДЫН СОЁЛ 3

Манж Чин улсын үед маш их хэмжээний орчуулгын ажил явагдаж байсан бөгөөд буддын шашны нэр томъёоны төвд, монгол, хятад хэлний толь бичиг олон тооны эмхэтгэгдэн гарсан байдаг.
Японы буддын судрын гол хэл бол эртний хятад хэл. Тийм учраас монгол хэл ба япон хэлний орчуулга вийхэд энэ давуу талыг ашиглах боломжтой юм.
Монголын буддын шашны нутагтүүд, нэрт орчуулга нэр өөрийн нэрийг төвд болон санскрит хэлээр орчуулдаг явдал их байсан. Төвд хэлээр хүүхдэдээ нэр өгөх явдал ч маш их байдаг.
Жиншэбэл, Чойсүрэн гэдэг төвд нэр санскрит хэлээр бол Дармарачаа болно. Монгол хэлээр бол номын сангич, ном сангич гэсэн үг болох юм.
Тэгвэл энэ нэр Хятад Японд яг адилхан байна. 法華

МОНГОЛ БА ЯПОНЫ НИЙТЛЭГ БУДДЫН СОЁЛ 4

Японы алдартай уран зохиолын дурсгал Ханкэ моногатари (千字物語) зохиолын хэний хэсэг. Үүнийг ойлгоход буддын шашны талаарх мэдлэг бас чухал. Гэхдээ нийтлэг чанар байгаа учраас монгол хэл рүү орчуулахад тийм ч ихэрүү биш юм.
経蔵寺の鐘の音、修行無常の響きあり。抄羅双蓮の花の色、縁者必達の囁きあはす。響れる人も久からず、ただ春の夜の夢のごとし。ほろひも夢にはほろひぬ。朝ひとへに眞の朝の露にふなじ。
[平家物語] 第一卷「経蔵寺鐘」云々
経蔵寺 Энэ үг бүтнээрээ бол 経蔵寺鐘 (jēzangē nōkōjōdōdōzōryō-ōrime)
Монгол хэлээр бол Ялгууч хан зэвгүүний цэцэрлэг итгэл үүлд ндэн өглөгтийн зотол багсалтанд хурин 修行無常 Хурин бүрэн мөнх бус

ЭХ БИЧИГ СУДЛАЛД СУДРЫН СУДАЛГАА БОЛОН ОРЧУУЛГЫН АЧ ХОЛБОГДОЛ

Японы эртний сонгодог дурсгалуудыг орчуулах, судалгаа хийхэд энэ мэт буддын соёлын нийтлэг талыг ашиглах нь зүйтэй юм. Японы эртний сонгодог уран зохиол, сонгодог соёлыг судлахад зөвлөхгүй гэж хэлж болохгүйцэд буддын соёлын мэдлэг шаардлагатай болно.

Маани болон Тэншоогийн үеэс хятад хэл дээр бичигдсэн судраас бусад хэл дээрх буддын судар орчуулах амжилт эрчимтэй явагдаж, санскрит хэл болон пали хэлнээс орчуулга хийж явдал ихэвчлэн.

Ман эртний хятад хэлнээс орчин цагийн япон хэл рүү орчуулах явдал ч энэ үеэс эхэлсэн.

Сүүлийн үед манай Монголд орчин цагийн монгол хэл рүү буддын судруудыг хөрвүүлж явдал бас идэвхтэй явагдаж байна.

Япон хэл дээр байгаа буддын судруудыг Монголын өнцгөөс судлах явдал бол буддын эх сурвалж бичгийн судалгаанд ихээхэн ач холбогдолтой юм.

БУДДЫН СУДАР ДАХЬ ГАЛИГИЙН АСУУДАЛ

Хятад хэлний судрын орчуулгын онолд таван зүйлийн үл орчуулагдах үг гэдэг зарчим байдаг. Орчуулах боломжгүй таван зүйлийн талаар үг зөийн үгийг тэр хэвээр ашигласан гэсэн санаа юм. Өөрөөр хэлбэл санскрит хэлний тэр хэвээр нь буулган бичиг гэсэн үг. Үүнд:

1. Энэтхэгт байдаг боловч Хятадад байдаггүй юмсын талаарх юмсын нэр. Жишээлбэл, Гаруда (迦楼羅)
2. Олон утга агуулсан үгийг нэг үгээр орчуулах боломжгүй нөхцөлд. Жишээлбэл, тарин (陀羅尼)
3. Утгыг нь тайлбарласнаас илүү үг эхээр байх нь шинэин чанартай гэж үзсэн үг. Жишээлбэл, тариний үг
4. Эзрин нэг тогтсон нэр томъёонуудыг үг эхээр нь хэрэглэн занснсан зүйл. Жишээлбэл, Ширман гэдэг сударт гардаг "дээргүй үнээгээр туулсан бод" (阿耨多羅三藐三菩提)
5. Орчуулахад үгийн үндсэн утга алдагдах аюултай үгийг тэр хэвээр нь хэрэглэн. Жишээлбэл, Будда (<http://tobblado.github.com/okyo/5fabun.html>)

МОНГОЛ ХЭЛЭЭР ГАЛИГЛАСАН ЖИШЭЭ БА АНХААРАХ ЗҮЙЛ 1

Монголын судрын орчуулгын онолын ном гэж хэлж болох "Мэргэд гарагын орон"-д ч үл орчуулагдах үгийн тухай онол бий.

"Нэгэн нэр олон утга дор орох нүүдэг нь үрд хойгыг сайтар шинжлээд нэгэн дор шийдэж болох бөгөөд алин хүртэх түүн дор орчуулаад шийдэж үл болох бөгөөд монгол хэлнээ хоёр утга дор орох нэр эс олдвоос мөнхүү төвд үгээр тавигдахгүй."

Бас бандид, шидтэн ба хаан, түшмэл тэргүүтэн бодгалийн нэр хийгээд орон ба цагц, жимс, мод тэргүүтний нэрийг орчуулаас мадаж бэрх бөгөөд өгүүлэмжээ амаргүй болох ба таамаглан орчуулж болох бөгөөд ч утга тэр мэт мөн бусын магад утгайнүүдийг нэрийг эх суул аль зохих дор бандид ба хаан хийгээд цэцэг хэмээх тэргүүтэн алианаа өгүүлж нэгэн нэрийг номж мөнхүү энэтхэг нэр буюу төвд нэрээр тавигдахгүй."

(中世譯語は北村新吾『東洋の語訳論—總論対訳『字書基本典』から—』より)

МОНГОЛ ХЭЛЭЭР ГАЛИГЛАСАН ЖИШЭЭ БА АНХААРАХ ЗҮЙЛ 2

Сүүлийн үед олны тавшвалыг хүртэж байгаа телевизийн жүжиг "Бурхан багш" болон номын дэлгүүрүүдэд заргадгаж буй буддын шашны холбогдолтой номуудад санскрит хэл тэдгийг пали хэлний үгийг хэрэглэсэн, галигласан жишээ олон тааралдаж болно.

Тэгжээр галиглагдаа санскрит хэлний баримтлах үү, пали хэлний баримтлах үү гэдэг асуудал гарч ирж байна.

Үүнд үг эх нь ямар хэл байсан ба гэдгийг сайтар нягтлах шаардлагатай. Харин хольж хэрэглэж болохгүй.

Жишээлбэл, санскритаар Гаутама Сиддаарта Gautama Siddhārtha *ガウタマ・シッダールタ*

Пали хэлээр Гоотاما Сиддатта Gotama Siddhattha *ゴータマ・シッダッタ*

Харин харин Гоотاما Сиддаарта гэж байж болохгүй юм.

МОНГОЛ ХЭЛЭЭР ГАЛИГЛАСАН ЖИШЭЭ БА АНХААРАХ ЗҮЙЛ 3

Монгол, Япон аль аль нь буддын шашны их хэлвэний ёсыг барьдаг.

Үндсэндээ санскрит үгийг гол баримжаа болгодог. Харин хятад хэлээр орчуулагдсан эхэн үеийн судрууд пали хэлнээс орчуулагдсан нь их байдаг.

Санскрит **Maudgalyāyana** *マウドガリヤーヤナ*

Пали **Moggallāna** *モグガッラーナ*

Хятад галиг **目犍連、目犍蓮、目蓮**

Монгол **Молон тойн, Монголжийбуу**

ЯПОН ҮГИЙГ МОНГОЛ КИРИЛ ҮСГЭЭР ГАЛИГЛАХАД НЭГДСЭН ЖУРАМ БАРИХЫН ЧУХАЛ БОЛОХ НЬ

Япон хэлний авиаг аль болох зөв байдлаар кирилл үсгээр буулган бичих явдал чухал.

Япон хэлний авиа зүйн талаар хичээл ороход кирилл үсгийг ашиглах явдал ихээхэн ач холбогдолтой.

Харин өнөөгийн байдлаар япон хэлний сургалтад кирилл галигийг ашиглах явдал тэтгээд ажиглагдахгүй байна.

Хэдий тийм боловч сонин хэвлэл мэдээгээр япон хүний нэр, монгол сүмоочдын нэр байнга гарна. Харин тэдгээр нь япон хэлний авиаг зөв буулган бичсэн үү гэхэд эргэлзээтэй зүйл олон.

КИРИЛ ҮСГЭЭР ТЭМДЭГЛЭХЭД ТОХИОЛДОЖ БУЙ АЛДАА БА ТҮҮНИЙ ШАЛТГААН 1

КИРИЛ ҮСГЭЭР ТЭМДЭГЛЭХЭД ТОХИОЛДОЖ БУЙ АЛДАА БА ТҮҮНИЙ ШАЛТГААН 2

Кирилл үсгээр галиглах үед тохиолдог алдаа бол үндсэн 2 шалтгаантай.

1. Япон хэлний авианы таларх ойлголт дутагдалтай байдал.

Урт эгшиг **Оосака** *おおさか* **Оосака** *おさか* **Тоонё** *どうきょう* **Токио** *とぎお*

Ео-он бичлэгийн онцлог **Ша** *しや* · **Шү** *しゅ* · **Шо** *しよ* **Ча** *ちや* · **Чү** *ちゅ* · **Чо** *ちよ*

Эгшиг дуугүйш **Мүсү** *むすこ* **Шүжү** *しゅじゅ* **Шү** *しゅ* **Шү** *しゅ*

Сон-он **Ачи** *あちち* **Китта** *きって*

2. Монгол кирилл үсгийн онцлогийг сайн мэдэхгүй байх явдал.

Я-гийн төрлийн туслах эгшигийн онцлог **Я Ю Е Е** олон дуудлагатай.

КИРИЛ ҮСГЭЭР ХЭРХЭН ТЭМДЭГЛЭХ ТУХАЙ ЗАРИМ САНАЛ

Монгол, япон хэлэнд нийтлэг шинж байдгийн нэг нь урт эгшиг юм.

Латин үсгээр бичигдэж урт эгшийг илэрхийлэхэд хүндрэлтэй байдаг. Харин кирилл үсгээр бол боломжтой. Доорх үгсийн дурдлага будь өөр.

Токио-Токио Оосака-Оосака Кёото-Кёото

Ео-он бол Хабон галгийн адил бичих нь зүйтэй. Асашоорюу, Кёкушууан

Я-гийн тоерийн туслах эгшүүд бол 2 авианы нийлбэр. Халшиг

Хамрын Н авианы араас эгшиг орвол – тэмдэгээр илэрхийлнэ. Шин-ишироо

Хүний овог нэрийн овгийг эхэлж бичнэ. Аба Шинзоо

ТӨГСГӨЛД

1. Буддын нийтлэг соёлын давуу байдлыг гаргах.
2. Орчуулгын онолын үл орчуулагдах үгийг галиглан буулгах.
3. Галиглагдаа эхийг нь анхаарч, тогтсон журмаар буулгах.
4. Галигийн асуудлыг хэлний сургалтанд авч хэрэглэх боломжтой ба авианзүй, дуудлага заваад нэмэр болно.
5. Япон үгийг монгол кирилл үсгээр галиглах стандарт шаардлагатай.
6. Т.Болдбаатар (2007) кириллээр галиглах тухай өгүүлэл бичсэн. ("Япон үгийг монгол кирилл үсгээр галиглах нь" Япон судлал №1, 2007.)

仏典翻訳における音写と言語教育への応用

モンゴル国立大学総合科学部人文学部アジア学科日本語部門
T.ポルドバートル

主な内容

1. モンゴルと日本に共通する仏教文化
2. 文献学としての仏典研究と仏典翻訳の意義
3. 仏典翻訳における音写
4. モンゴル語における音写の事例と注意点
5. 日本語のモンゴル・キリル文字表記の統一の重要性
6. キリル文字表記の問題点とその理由
7. キリル文字表記の提案
8. まとめ

モンゴルと日本に共通する仏教文化①

モンゴルも日本も仏国。

モンゴル高原における仏教伝来は匈奴時代にもさかのぼるとも言う。

日本に仏教が正式に伝来したのは538年とされている。

モンゴル仏教の特長は、チベット仏教、小乗仏教と大乘仏教（顕教と密教）を包含する総合仏教。インドからチベットを経由して伝わったもの。

日本の仏教は、東アジアに広がった大乘仏教。インドから中国、朝鮮半島を経て伝わった中国風にアレンジされた圏を数多く含むもの。

宗派もいろいろあり、同じ仏教でありながら違う点も多々ある。

モンゴルと日本に共通する仏教文化②

モンゴルと日本の仏教に共通するものがたくさんある。

その一つに仏教用語の共通性がある。

その由来は、モンゴル語の場合、チベット語からの翻訳がメインで、日本語は基本的に漢語そのものである。

いずれもサンスクリット語からの翻訳という共通性がある。

モンゴルの仏教名所の一つガンダン寺の名前はТөгсбагсалант хийдと言っており、中国や日本にある提婆寺と同じ意味である。

原尊寺 Амарбагсалант хийд

法楽寺 Номунбагсалант хийд というように翻訳が可能である。

モンゴルと日本に共通する仏教文化③

清朝の時に膨大な量の翻訳が行われていて、仏教用語のチベット語・モンゴル語・漢州語・漢語の対訳辞書が編纂されている。

漢語が日本に使われているので、モンゴル語と日本語の翻訳にも利用できるというメリットがある。

モンゴルの仏教者で自分のモンゴル語の名前をチベット語やサンスクリット語に翻訳して使う例が多い。

チベット語による名づけの例もたくさんある。

例えば、Чойсурын Чойсレンという名は、サンスクリット語でChaitanya ダルマラクチャー (ダルマラクチャー) となり、モンゴル語ではНомин санжиг / Миньсанжиг (ノム・サンジグチ) となる。

中国や日本などではこの名前が、法源となる。

モンゴルと日本に共通する仏教文化④

かの有名な平家物語の冒頭部分には、仏教の知識なくして理解しがたいが、共通性があるゆえ、モンゴル語に翻訳するのはそんなに難しくはない。

蓮華精舎の鐘の聲、諸行無常の響きあり、沙羅双樹の花の色、疾苦必要の理をあらはす。春れる人も久からず、ただ春の夜の夢のごとし。狂き者も達にはほろびぬ、偏ひとへに風の前の塵にのみ

『平家物語』第一巻「既読精舎」より

既読精舎の正式名は既樹給孤独園精舎 (jetavane 'nāthapīṇḍadāsyā-āṅṛāme)

モンゴル語では、Ялгууч хан хөөгүйний цэцэрлэг итгэл үүдэд идээн

өгөлтийн хотол багсалант хүрээ

諸行無常 Хурсан бүхэн мөнх бүс

文献学としての仏典研究と翻訳

日本の古典をはじめとする文献学的研究をするうえで、このような仏教文化の共通性を活かすというメリットがある。

日本の古典文学や古典文化に触れる時に必ずと言っていいほど仏教に関する知識が必要となる。

明治・大正に始まった漢訳仏典以外の仏教経典の研究により、サンスクリットやパリ語からの翻訳もさかんに行われるようになった。また漢訳仏典の日本語訳も行われるようになった。

近年では現代モンゴル語による仏典翻訳がさかんである。

日本語訳仏典を研究することは仏教経典を文献学的に研究するうえでとても重要な役割を果たす。

仏典翻訳における音写

漢訳仏典の音訳論に五種不翻(五不翻)というのがある。翻訳不可能な五種に対して原語のまま使うという考え方である。サンスクリット語をそのまま音写するというのである。

1. インドにあっても中国にはない物の名前。例えば、迦楼羅(カルラ)という鳥の名前。
2. たくさんの意味を含んでいて一言では訳しにくいもの。例えば陀羅尼。
3. 意味を解釈するより、原語の音感を保つ方が、神秘的な効果も加わり適切と思われる場合。例えば陀羅尼のような文章。
4. いつからとなく使われていた音写で、すでに一般化していたもの。例えば般若心経に出てくる阿耨多羅三藐三菩提など。
5. そのほかに似ているのですが、翻訳すると真意が失われる恐れのあるもの。例えば仏陀という言葉。

(<http://tohoku.jp/newmoon/okyo5fuhon.html>)

モンゴル語における音写の事例と注意点①

モンゴルの仏典翻訳の理論書である「メルゲド・ガルヒーフ・オロン」にも不翻の理論がある。「多義の語については、前後関係をよく調べて、どんな意味かを決定できるなら、それにふさわしいモンゴル語に訳せばよい。一つの意味に決定できず、モンゴル語で二つの意味を持つ名詞が見つからないなら、手ペット語をそのまま、訳さずに使うべきである。」

また知者、賢者、王、官史等の個人名や国、花、果物、木などの名前を翻訳すると分かりにくく、音写もしにくい。推測して翻訳することもできるが、訳が正確なのか間違っているかははっきりしない。そのような場合、その語の前かあと、いつれであれ好ましい方に「知者」、「王」、「花」といった類別語を加え、またサンスクリットあるいは手ペット語の語形は訳さずにそのまま書いておくべきである。」

(日本語訳は北村彰秀『東洋の翻訳論-蔵書対訳「学者基本典」から-』より)

モンゴル語における音写の事例と注意点②

最近、人気を集めているテレビドラマ「釈迦牟尼」や本屋で販売されている仏教関係の本などでは、サンスクリットだけでなく、パリ語からの音写も見られるようになった。

サンスクリットかパリ語か

原語は何語かということよく調べる必要がある。混同はだめ。

例えば、(梵) Gautama Siddhārtha ガウタマ・シッダールタ

(パリ語) Gotama Siddhattha ゴータマ・シッタッタ

Gotama Siddhārtha はありえない。

モンゴル語における音写の事例と注意点③

モンゴルも日本も大乗仏教。

基本的にサンスクリットを基準とするが、初期漢訳仏典はパリ語からの訳も多い。

サンスクリット Maudgalyāna マウドガリヤーナ

パリ語 Moggallāna モグガッラーナ

音写 目健連、目健連、目連

モンゴル語 Могол тойн, Монголжлийбу

日本語のモンゴル・キリル文字表記の統一の重要性

日本語の音をできるだけ正確にキリル文字で表記することはとても重要である。

日本語の音声指導に欠かすことができないといっても過言ではない。

ただし、現在の日本語教育ではキリル文字を扱っている例はあまり見られないのが現状である。

それでも、新聞やニュースをはじめ、いたるところに日本人の名前やモンゴル力士の日本名が目につく。

しかし、それらは正しく書かれていないのが多い。

キリル文字表記の間違いとその理由①

キリル文字表記の間違いとその理由②

キリル文字表記の間違いには大きく分けて二つの理由がある。

1. 日本語の音声に対する正確な知識の不足
日本語に長母音がある。おおさか おさか とうきょう ときお
拗音の書き方 しゃ・しゅ・しょ ちゃ・ちゅ・ちょ
母音の無声化 むすこ しゅじゅつしつ
促音 あっち きて
2. モンゴル語のキリル文字の特徴について不十分な知識
二重母音の特徴 АЮЕЕは発音が一つではない。

キリル文字表記の提案

モンゴル語と日本語には共通性もある。長母音である。
ローマ字では長母音は扱いにくい。キリル文字ではこれが表記できる。
Тооно-Токио Оосака-Осака Кёото-キョト 等の発音の違い
助音はヘボン式のように書く。 Асашоорюу, Кёкүшүүзэн
そもそも二重母音の後に母音を書かない。 Хяаши
撥音の後にハイフンを入れる。 Шин-ннироо
人の名前は苗字を先に書く Аба Шинзээ

まとめ

1. 仏教文化の共通性を活かすべき。
2. 仏典翻訳理論には不審というのがあり、音写という形をとる。
3. 音写の際、原語に十分注意し、基準に沿ってするべき。
4. 音写は言語教育にも応用でき、発音練習の時や音声指導に役立つ。
5. 日本語をモンゴルキリル文字で表記するための基準が必要。
6. T.Boldbaatar (2007) ではキリル文字の表記についての試みをしている。
("Япон үгийг монгол кирилл үсгээр галиглах нь" Япон судлал №1, 2007)

АСУУЛТ, ХАРИУЛТ

АСУУЛТ 1. МУИС-ийн 4-р курсийн оюутан Оюунтунгалаг байна. Та сая Абэ Шинзо биш, Шинзо Абэ гэж хэлдэг гэсэн шүү дээ. Тэр номон дээр тэр хүний бичсэнээр Абэ Шинзо гэх нь зөв гэсэн. Эхлээд овог нь байх ёстой, дараа нь тухайн хүний нэр нь байх ёстой, монголчлоод үзэх юм бол гэсэн байгаа. Энэ нь таны саналтай зөрчилдөөд байгаа болохоор үүнийг яаж тайлбарлах вэ?

ХАРИУЛТ 1: Зөрчилдөөгүй яг адилхан биш үү? Би Абэ Шинзо гэж бичнэ гэж хэлсэн. Овог нь эхэндээ байна. Тэгээд би бусад улсын тэргүүнүүдийг нэрийг жишээ болгон авсан. Ингэж хэлж болохгүй биз дээ гэж жишээ авсан. Тэрийг жаахан андуурч ойлгосон юм уу?

АСУУЛТ 2: Уучлаарай, тэгвэл одоо яг бид нарын хэрэглэдэг энэ хэрэглээ, юу ч гэмээр юм бэ дээ гэнэт өөр болчихвол бидний сэтгэхүйн хувьд зөрчилдөөн гарах юм болов уу?

ХАРИУЛТ 2: Ойлголоо. Жишээ нь, Токио гэх мэт үгийг ингээд бичээд сурчихсан юм чинь, дасчихсан юм чинь гэсэн үг үү. Энэ чинь жархан жилийн өмнөх асуудал шүү дээ. Тэгээд кирилл үсгээ сольсон. Цаашдаа бид нар зуун жил кирилл үсгийг ашиглая гэвэл одооноос сольж, эртнээс засахгүй бол бид нар кирилл үсгийг авиа зүйн үүднээс ойлгохоо больж байна шүү дээ гэдэг л асуудал.

АСУУЛТ 3: Сайн байна уу, Энхчимэг гэдэг. Маш сонирхолтой илтгэл тавьсанд юуны түрүүнд баярлалаа. Галиглахыг нэг стандартад оруулах шаардлагатай гэдэг дээр 100 хувь санал нэг байна. Манай сургалтын төв бол өөрсдийнхөө сургалтад Япон-Монгол төвийн Марүгото гээд сурах бичиг байдаг шүү дээ, түүнийг ашигладаг. Марүгото сурах бичгийг үзэхээс өмнө хирагана, катаганагийн сурах бичгийг Япон-Монгол төвөөс гаргачихсан байгаа байхгүй юу. Түүн дээр галигуудаа бүгдийг нь биччихсэн. Кирилл үсгээр яаж бичих вэ гэдгийг, ШЯА, ШЮУ, ШЁО-г жишээлбэл, “ёо”-гоор бичих юм уу, “яа”-гаар бичих юм уу, эсвэл “а”-гаар бичих үү, “о”-гоор бичих үү, яаж бичих вэ гэдгийг нь заасан сурах бичиг гараад ирчихсэн. Яг тэр сурах бичгийг бид нар сургалтын төв дээрээ ашигладаг. Таны хэлснийг сурах бичигт оруулаад, сургалтын төвүүдэд оруулаад ирэх юм болбол түүгээр нь заамаар байна.

ХАРИУЛТ 3: Баярлалаа. Миний 2007 онд бичсэн галиглах тухай өгүүллийн ар талд би хүснэгтийг оруулсан. Тэр хүснэгтэд япон хэлний хирагана, катаганаар бичиж болох бүх авиануудыг

хүснэгтээр нь гаргасан. Гадаад үгийг тэмдэглэх дээр нь хүртэл холбогдуулаад, тэрнийгээ латинаар галигладаг Японы гурван төрлийн галиг байдаг, хэбон, нихоншики, күнрэйшики гээд, тэрийг оруулсан мөн тэрнээс гадна орос галигийг оруулаад, өөрийн санал болгож буй Монгол галигийг оруулчихсан лавшруулсан хүснэгт байгаа. Хираганагаар тэмдэглэж болох бараг бүх авиаг оруулаад тавьчихсан байгаа л даа. Түүнийг олж үзэх юм бол байгаа.

АСУУЛТ 4: Хаанаас олж унших вэ?

ХАРИУЛТ 4: Номын санд “Япон судлал 1” гэдэг сэтгүүл байгаа даа. Түүн дотроос хайж олж үзэж болно.

АСУУЛТ 5: Бурхан шашинд жишээ нь хорин нэгэн дарь эх ч юм уу? Бурхны нэр томьёо дотор тогтсон үг хэллэг байдаг уу гэдгийг нэмж асуух гэсэн юм.

ХАРИУЛТ 6: Япон, Монгол буддын шашин ижил мэт боловч өөр өөрийн онцлогтой байдаг. Ялангуяа Монголын буддын шашин Японыхоос ялгаатай нь очир хөлгөн гэдэг нь тусдаа. Энэ дотор болохоороо хорин нэгэн дарь эх гэдэг асуудал яригдана л даа. Япондоо бол хорин нэгэн дарь эхийг жирийн хүмүүс мэдэхгүй шүү дээ. Уламжлалт шашинд арай өөр байдаг. Гэхдээ үүний тогтсон орчуулгыг олох боломжтой. Манж чинь улсын үед түүний бүрэлдэхүүнд байсан таван улс байгаа шүү дээ. Тэр дотроо Хятад, Төвд, Монгол, Манж шарын шашинтай, Уйгар бол исламын шашинтай байсан. Энэ бүх хэлнүүд харилцан орчуулагдаад бүгд тавигдсан байдаг. Саяхныг хүртэл байсан Манж улс бол асар их орчуулга явагдсан орчуулгын улс байлаа л даа. Түүн дотор байгаа нэр томьёонууд төвд, монгол, хятад хэл дээрээ байна уу гэвэл хятад хэл дээрээ байгаа. Цагаан дарь эх, гэтэлгэгч гэх мэт нэрнүүд бүгд байгаа.

АСУУЛТ 7: Тийм гарын авлага гэх мэт зүйл байдаг уу?

ХАРИУЛТ 7: Гарын авлага гэхээс зүйл толь бичгүүдийг олж үзэх хэрэгтэй. Харамсалтай нь тэр толь бичгүүд Бээжингийн номын санд, Тайваний номын санд хадгалагдаад ирсэн, бид тэрийг нь хувилж олшруулаад судлах хэрэгтэй байна шүү дээ. Бид нар хэрэглээнд оруулах хэрэгтэй байна, тийм үү? Тийм асуудал дутагдалтай байгаа учраас байхгүй. Олж үзье гэвэл хоёр хэлний хэвлэл, би өөрийнхөө туршлага дээрээс үзэхэд хэлний материалууд дээр бичсэн албан бичиг, захидал, судрууд дээрээс харьцуулан харж байж энэ ийм байсан юм байна гэдгийг мэдэх боломжтой. Гэхдээ цөөн тоогоор монгол, хятад, төвд хэлний буддын шашны нэр томьёоны толь гээд Бээжинд хэвлэгдсэн ном байдаг. Манайд олдож болох нь тэр.

АСУУЛТ 8: Тэр манайд хэрэгтэй юм уу?

ХАРИУЛТ 8: Гэхдээ тэр манайд 100% таарна гэхэд хэцүү.

АСУУЛТ 9: Тийм юм хийгээч, багш аа.

ХАРИУЛТ 9: Сайхан санаа байна. Том төслийн хэмжээний юм байна.

АСУУЛТ 10: Даваадорж байна. Надад бас нэг санал байна. Санскрит хэл, япон хэл... Санскрит хэл, монгол хэлийг хослуулан судалж байгаа судлаач хүн манай Монголд хэр их байдаг юм бэ? Энэ сайхан мэдлэг хуримтлалыг ашиглаад монгол нэрийг япон хэлэнд ханзаар буулгах ийм ном гаргах уу, гаргах бодол байгаа юу гэсэн 2 асуулт байна.

ХАРИУЛТ 11: Санскрит, монгол хэлний судалгаа хийж байгаа. Хэд хэдэн эрдэм шинжилгээний өгүүлэл байгаа. Хэл зохиол хүрээлэнгийн, юу билээ дээ нэр нь орж ирдэггүй ээ, тиймэрхүү юмнууд байгаа. Япон хэлтэй харьцуулсан судалгаа одоогоор олж үзээгүй байна. Мэр сэр хийгдэж байж магадгүй. Гэхдээ докторын ажлын хэмжээнд одоохондоо байхгүй байгаа байх. Би өмнө нь нэг орчуулгын ажил хийж байсан. Японы гурван эх судрыг орчуулах ажил хийж үзсэн. Түүндээ тулгуурлаад Япон, зөвхөн Япон гэхгүй л дээ, бурхан шашны нэр томъёоны толь хийх мөрөөдөл байдаг боловч хийх боломж нь олдохгүй яваад л байна. Хэрвээ хийх боломж олдвол ямар ч байсан монголоор толгой үгийг хийгээд харгалдаж болохоор, холбогдож олдож болох үгнүүдийг, япон, хятад ойролцоо юмнууд байгаа тийм үү? Санскрит дээр нь англи хэл гэсэн нэр томъёонуудыг биччихээд, доод талд нь түүний утгын тайлбарыг монгол хэлээр оруулсан толь хийгээд, ард талынх нь индекс хэсэгт нь тухайн тухайн хэлнүүд дээр нь хайж олохоор гарчгуудыг хуудасных нь дугаартай оруулж өгөх тийм санаа уг нь байдаг юм.